

ION CHINEZU- TRANSYLVANIAN INTERWAR LITERARY CRITIC

Mirela Iulia Cioloca

PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: What role does criticism have in understanding literature? Does reading taste develops through literary critics? Unexpected meanings of the book come to take root in the minds of those trying to decipher them. What are the values imposed by interwar society? Interested in culture development and national identity, Ion Chinezu had been among those Transylvanian Romanians intellectuals who were concerned to carry forward the unified image of Romania.

The interwar period had enabled the development of cultural and literary Hungarian literature so that it began to outline its own characteristics. There were certain elements that kept their characteristics- language and cultural heritage - received in neighboring Hungary. ... The rest was shaped according to the historical region.

Keywords: criticism, values, interwar, development, identity.

Critica interbelică- primat al momentului

De ce se poate considera critica din perioada interbelică un primat al momentului? Pentru că, după vâltoarea istorică ce marcase momentul premergător Marii Uniri, critica, ca de altfel și creațiile literare, trebuia să se dezvolte. Ion Chinezu a dat întâietate criticii, stimulând avântul culturii.

Ce rol are critica în perceperea literaturii? Se dezvoltă gustul cititorilor prin intermediul criticilor literari? Ajung nebănuitele înțelesuri ale cărții să prindă rădăcini și senzuri noi în mintea celor ce caută a le descifra? Sau, după cum spunea George Bălăiță „Fără harul de a gândi pe cont propriu lumi imaginare, care includ dar depășesc cotidianul, te duci numai la vale, nu urci nicăieri”.¹ Voi încerca să decelez impactul pe care îl are critica literară interbelică, pentru a observa dacă scriitorii rămân tributari epocii istorice din care provin.

După Mihai Ralea, criticul face parte din aceeași categorie ca și cititorii. Însă, spre deosebire de aceștia, el își pronunță cu voce tare impresiile și caută un înțeles general, care să se poată aplica multor categorii de oameni. El creează puncte de vedere noi. „Adăugând o aripă nouă edificiului, el îl face să trăiască încă” și „întreține longevitatea artei”.²

Printre calitățile criticului, alături de „inteligență, gust estetic, prețuire superioară, adică iubitoare, a valorilor, dicțiunea ideilor, moralitate, politică literară onestă, continuitatea exercitării profesiei”³ Ion Simuț o distinge și pe aceea de mediator, deoarece trebuie să fie

¹ George Bălăiță, *apud* Ion Simuț, *Reabilitarea ficțiunii*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004, p.365.

² Mihai Ralea, *Scrieri din trecut • În literatură*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1957, p.129.

³ Ion Simuț, *Simptomele actualității literare*, Biblioteca Revistei Familia, Oradea, 2007, p.372.

mereu în concordanță cu cititorul, să îi câștige încrederea pentru a-i deschide calea spre comunicare.⁴

Se mai poate adăuga faptul că a face critică și a educa gustul publicului ține de responsabilizarea culturală pe care o simte Ion Chinezu, a faptului că a reușit să învingă multitudinea schimbărilor survenite în istorie, contribuind astfel la elaborarea identității naționale. A fost, probabil, și o consecință a sentimentului național care a luat avânt în sufletul criticului. „Sentimentul național nu răbufnește decât atunci când a fost perfect asimilat, însă el trebuie să fi fost mai întâi de toate învățat”.⁵

Dovedind interes în dezvoltarea culturii și a identității naționale, Ion Chinezu se află printre românii transilvăneni intelectuali preocupați să ducă mai departe imaginea unitară a României. Aceasta se face prin integrarea literaturii transilvănene în literatura română.⁶ De unde această distincție? Dacă după 1918 se vorbește despre literatura ardeleană atunci când se face referire la cea maghiară, aceasta din urmă va fi integrată ulterior literaturii române. Cel care a introdus în 1926 termenul de „literatură maghiară din România” a fost profesorul Kristóf György, datorită faptului că maghiarii care trăiau în această țară erau parte a vieții sociale și politice a țării. După Marea Unire împrejurările dezvoltării acestui tip de literatură devin prielnice. S-a permis, de asemenea, dezvoltarea vieții culturale și literare maghiare, astfel încât literatura începe să își creioneze propriile caracteristici. Însă există anumite elemente care își păstrează atributele- limba și moștenirea culturală primită din țara vecină, Ungaria. Restul... se modelează conform epocii și suvoielor vieții care clocotește.⁷

Ceea ce suntem astăzi se datorează, pe de o parte, contribuției culturale a lui Ion Chinezu. El a aparținut națiunii române, căreia i-a descifrat neajunsurile și oportunitățile. A înțeles istoria și a acceptat provocările impuse de situația politică prin care trecea țara în perioada interbelică. Astfel, a dat națiunii române ceea ce moștenirea sa culturală i-a permis. Și-a adus contribuția în domeniul publicisticii, criticii naționale. A făcut parte din națiunea aceasta. „A aparține națiunii înseamnă a fi unul din moștenitorii acestui patrimoniu comun și indivizibil, a-l cunoaște și a-l cinși.”⁸

Incontestabil este faptul că, trăind în spațiul transilvănean, o condiție a intelectualului o constituie multiculturalitatea. Ca atare, cunoașterea limbilor națiunilor care conviețuiesc aici constituie punct de pornire în asimilarea culturii europene.⁹ Având acea identitate multiplă de care vorbește Sorin Mitu,¹⁰ preluând elemente ale contextului din care făcea parte, Ion Chinezu a achiziționat date care se regăseau în jurul său și le-a apreciat valoarea etică, dăruind generației sale interpretări juste, științifice. În acest fel, implicarea sa activă s-a profilat tot mai puternic pe arena literară. Putem afirma, cred, că a îndepărtat cătușele prejudecăților româno- maghiare și a distribuit prin puterea binefăcătoare a criticii sale energia revigorantă de care aveau nevoie scriitorii în perioada interbelică. Legată de această activitate e puterea înnoitoare pe care a revărsat-o: „generațiile nu se nasc, ele se fac. Ele reprezintă o cale prin care oamenii caută să

⁴ *Ibidem*, p.373.

⁵ Anne- Marie Thiesse, *Crearea identităților naționale în Europa .Secolele XVIII- XX*, Editura Polirom, Iași, 2000, p.9.

⁶ Ion Chinezu, *Aspects of Transylvanian Hungarian literature*, p. 160, în Alexander Maxwell, (ed.), *The East- Westdiscourse, Symbolic Geography and its Consequences*, Peter Lang AG, International Academic Publishers, Bern, 2011, Switzerland, p. 152

⁷ Gavril Scridon, *Istoria literaturii maghiare din România 1918-1989*, Editura Promedia Plus, Cluj- Napoca, p.8.

⁸ Anne- Marie Thiesse, *op.cit.*, p.8.

⁹ Cseke Péter, *Valori ale presei maghiare din România (1919-2004)*, Editura Tritonic, București, 2015, p.21.

¹⁰ Sorin Mitu, *Transilvania mea: istorii, mentalități, identități*, Editura Polirom, Iași, 2013, p.34.

conceptualizeze societatea, încercând în același timp să o transforme¹¹. El a făcut parte din generația dintre cele două războaie mondiale, interesată de cultura locală și preocupată de capacitatea sa creatoare, care poate aduce beneficii tezaurului cultural. Marin Bucur își expune mulțumirile față de acești oameni care au fost implicați în cercetări literare, s-au dedicat studiului și descoperirii valorilor estetice.¹²

Parte a condițiilor istorice de după Unire o reprezintă pluralismul. Prin acesta se înțelege complexitatea unei comunități sociale, varietatea nuanțelor, căilor și posibilităților sale.¹³ Studiul critic al lui Ion Chinezu este parte a pluralismului cultural, deoarece surprinde mișcarea, dezvoltarea literaturii maghiare ardelenice, efortul intelectual pe care l-au susținut scriitorii maghiari și pe care criticul ardelean l-a înțeles.

Ce s-a întâmplat cu critica și istoria literară după 1918? Acestea au parcurs un drum dificil, având parte de puțini specialiști care să le îndrume. Dar operele maghiare? Între anii 1919- 1933 au apărut nu mai puțin de 5000 de opere literare și științifice maghiare. Acest număr e mai mare decât cel al operelor apărute sub conducerea ungurească timp de 50 de ani, adică între 1867-1918.¹⁴ Dacă sub guvernarea maghiară ungrilor din Transilvania nu aveau nicio editură, în anul 1920, sub guvernarea românească, maghiarii și-au înființat la Cluj casa de editură Minerva care a publicat timp de 10 ani cărți ungurești în număr de 1 651 133.¹⁵

În Transilvania existau societăți culturale care reprezentau cadrul pentru desfășurarea vieții culturale a maghiarilor. Aproape fiecare oraș transilvănean în care se găseau maghiari avea parte de asociații culturale, societăți de lectură.¹⁶ S-au înregistrat progrese considerabile în ceea ce privește cultura maghiară. Scriitorul german Rüdinger, după ce a vizitat România, Ungaria și Iugoslavia și a observat libertățile acordate minorităților de către conducătorii români, a afirmat într-o conferință ținută la München : „România este țara cea mai liberală în ceea ce privește tratamentul minorităților”.¹⁷ Ca urmare a însuflețirii de care avusese parte, fusese considerată, de asemenea, „un adevărat Eden al minorităților”.¹⁸

Anii 1920 au adus o reînnoire a literaturii transilvănene ungare însă au inițiat și schimbări promițătoare, cooperări între grupurile etnice, în special între sași și unguri. Ca parte a multiculturalismului, se țineau întâlniri care se soldau cu lecturi. Prima întâlnire de acest gen a avut loc în anul 1928, a fost un succes, jovialitatea și prietenia au dus la o prosperitate a relațiilor pe parcursul a trei ani.¹⁹ În Târgu- Mureș se organizau serii de prelegeri de către Makkai Molter și Mária Berde. La una dintre acestea Ion Chinezu a vorbit despre literatura maghiară, maghiarii despre Eminescu și Bălcescu iar Makkai Molter despre Goethe.²⁰ Molter

¹¹Alexandru Vári, *Eстетism sau angajare? Conflictul între generații în cultura vieneză (1867-1914)*, în Sorin Mitu, Florin Gogâltan (coord.), *Studii de istorie a Transilvaniei, Specific regional și deschidere europeană*, Asociația istoricilor din Transilvania și Banat, Cluj- Napoca, 1994, p.223, *apud* Sorin Mitu, *op. cit.*, p.44.

¹² Marin Bucur, *Istoriografia literară românească. De la origini până la G. Călinescu*, București, Editura Minerva, 1973, p. 386-386, *apud* Melinte Șerban, *Cultura mureșeană în memoria cărților*, Editura Ardealul, Târgu- Mureș, 2006, p.209.

¹³ Virgil Nemoianu, *Romanian diagnosis*, în Adrian Solomon (ed.), *Romanian body and soul*, The Romanian Cultural Foundation, Bucharest, 2003, p.190.

¹⁴ Jancsó Elemér, *Cartea ungurească în Transilvania în ultimii 15 ani*, în „Pastor Tüz”, Cluj, 1933, *apud* Milton G. Lehrer, *Ardealul pământ românesc (Problema Ardealului văzută de un american)*, Ediție îngrijită de Edith Lehrer și Ion Pătroi, Editura Vatra Românească, Cluj- Napoca, 1991, pp.442, 443.

¹⁵Transylvanus, *Le minoranze etniche della Transilvania*, Bucharest, 1940, p.27, *apud* Milton G. Lehrer, *op. cit.*, p. 443.

¹⁶ Milton G. Lehrer, *Idem*.

¹⁷Silviu Dragomir, *La Transylvanie roumaine et ses minorités ethniques*, pp.211-212, *apud Ibidem*, p.444.

¹⁸Milton G. Lehrer în *La Tribune des nations*, Paris, nr.287, mai 1940, *apud* Milton G. Lehrer, *op. cit.*, p.445.

¹⁹ John Neubauer, *Conflicts and cooperation between the Romanian, Hungarian and Saxon Literary Elites, 1850-1945 în Cultural Dimensions of Elite Formations in Transylvania (1770-1950)*, edited by Victor Karady and Borbála Zsuzsanna Török, EDRC Foundation, Cluj- Napoca, 2008, pp. 175, 176.

²⁰ *Ibidem*.

Károly, care îndeplinea rolul de prezentator la aceste serate, evocă amintirile acestei prime întâlniri, care a fost atât de eficientă. Măria Berde le vorbea liceenilor români despre dezvoltarea literaturii române, iar Ion Chinezu, „unul dintre reprezentanții cei mai marcanți ai tinerei intelectualități române“, profesor de gimnaziu la Târgu- Mureș, despre literatura maghiară.²¹

Perioada interbelică a fost plină de tensiuni pe plan politic care s-au reflectat în scrierile vremii. Spre exemplu, presa franceză și cea românească „orientează câmpul de investigație și cel al reportajului spre realitățile politice și își trimit corespondenți speciali să descopere adevărurile ascunse în spatele ușilor închise ale cancelariilor sau în profunzimile „anonime“ ale societății“.²² Scopul reportajului era de a încerca să schimbe starea societății, prin pedepsirea injustiției. Dacă misiunea sa era de a fi alături de cei săraci și oproșiți, cea a lui Ion Chinezu se dovedește a fi alături de cei dornici de a se îmbogăți cultural, de a-i îndruma și de a le deschide ochii minții. El s-a îndreptat spre ceea ce înalță spiritul, spre frontiera româno- maghiară a culturalității. Reporterul manifestă o predispoziție spre fascinația frontierei, „așa cum resimte chemarea depărtărilor sau tentația riscului. Pentru că orice frontieră închide în ea povestea unei schimbări“²³ Tot astfel, criticul transilvănean își arată atracția spre literatura spațiului transilvănean. Aceasta, la rândul ei, e o investigație, o acumulare de experiențe, o forță pe care Chinezu o intuieste. „Vuietul literar“ creat în Ardeal se ridică din străfundurile acestui neam și își găsește suport prin intermediul unor elite românești.

Printre trăsăturile elitei, Eugeniu Sperantia, sociolog interbelic²⁴ distinge trei: 1) „Ea e centru de creație și emisiunea valorilor circulante, deci ea e principiu al orientărilor sufletești,...; 2) Ea e propulsarea circulației valorilor, deci centru al forțelor coesive; 3) Ea e factor determinant al modurilor de comportament, deci și factor al fizionomiei grupurilor.“²⁵ Potrivit aceluiași autor, elita se dedică fabricării valorilor și transmiterii acestora. Doar prin existența elitei se asigură aportul de valori morale. Prin intermediul materialelor jurnalistice se desăvârșește transmiterea informației. Ființe încărcate cu determinare, elitele posedă o dorință puternică de a crea valori și de a le promova.²⁶

Spiritul critic al lui Ion Chinezu se află într-o relație de interdependență cu societatea. De ce? Pentru că elita e dependentă de șablonul societății în care trăiește, însă tot ea elaborează tiparul de reguli care alcătuiește jocul : „Căci dacă ea se adaptează fatal tipului de societate, tot ea este „vinovată“ de schimbarea acestui tipar“.²⁷

Prezentând mișcarea literară maghiară ardeleană, criticul este atent la situația istorico- politică care „condiționează opera literară, înțelegând și explicând atât succesele cât și paginile mai cenușii, mai lipsite de viață, tatonările și tentativele inerente oricăror începuturi“,²⁸ mai ales după 1918, după înființarea statului național român.

Condițiile criticii

²¹ Beke György, *Fără interpret, Convorbiri cu 56 de scriitori despre relațiile româno- maghiare*, Editura Kriterion, București, 1972, pp.38-39.

²² Radu Ciobotea, *Reportajul interbelic românesc: senzaționalism, aventură și extremism politic*, Editura Polirom, 2006, p.10.

²³ *Ibidem*, p.85.

²⁴ Dan Dungăciu, *Elitainterbelică: Sociologia românească în context european-contribuții la o sociologie a sociologiei-*, Editura Mica Valahie, București, 2003, p.324.

²⁵ *Ibidem*, p.326.

²⁶ Eugen Sperantia, *Introducere în sociologie*, tomul II, „Principiile fundamentale ale sociologiei“, Casa Școalelor, București, 1944, p.90, *apud Ibidem*, p.328.

²⁷ *Ibidem*, p.331.

²⁸ Gavril Scridon, *op. cit.*, p.171.

Care sunt trăsăturile imperioase ale criticii? Obiectivitatea se găsește printre cerințele fundamentale, fiind un mod de abordare ideal, care trebuie relaționat la evenimentele istorice. Iar menirea jurnalismului interbelic nu e nici pe departe de a comunica informații neutre, ci de a privi trecutul prin prisma prezentului, de a antrena gândirea cititorilor, de a le trezi avânturi creatoare.²⁹

Pe de altă parte, critica trebuie formulată într-un limbaj care să permită în continuare circulația valorilor literare care dau însemnătate unei culturi. De aceea, ierarhiile criticului trebuie să fie valide, să aducă o prospețime în contextul estetic. Critica devine astfel o forță restauratoare, o revigorare a spațiului literar.

Presa interbelică- marcă a elitismului interbelic, reper identitar

Cultura a reprezentat un apărător al spiritului românesc, permanent susținător în vremuri de restriște, mai ales în drumul pe care l-a parcurs înspre realizarea unității naționale. Ea reprezintă un mijloc de luptă politică, alături de limbă. Ambele au parcurs drumul sinuos al realizării estetice.³⁰

În locul de cinste al revistelor și ziarelor s-au aflat cei mai aprigi apărători ai naționalismului- elitele. Ion Chinezu se încadrează în această categorie, fiind un spirit luptător. Dacă mulți alți precursori ai Unirii, gazetari transilvăneni, sunt preponderent oamenii de cultură³¹, Chinezu nu face rabat de la calitate.

În condițiile diversității culturale căreia îi aparține, păstrarea identității culturale „este revendicată de însăși istoria culturală. Este matrice identitară.”³² Cultura presei aduce problema „poziționării publicului față de valorile culturale identitare și rolul presei în păstrarea identității culturale prin care ocupă un loc în panteonul valorilor universale”³³

Presa- armă contra inculturii și nepăsării.Revista *Gând românesc*

Clujul de după Unire se bucură de o universitate românească, un teatru național, o operă română, un institut de istorie națională precum și de alte forme de învățământ superior (Academia de agricultură, Academia comercială, Academia de muzică și artă dramatică) și o grădiniță botanică. În acest context profesori renumiți își răsfrâng cunoștințele asupra celor interesați: Sextil Pușcariu, D. Racoviță, Onisifor Ghibu, etc. Publicațiile care se succed- *Gândirea, Cosânzeana, Evoluția, Cultura, Societatea de mâine, Darul vremii* vor atinge apogeul prin revista *Gând românesc* apărută în 1933.³⁴ Lucian Blaga, Ion Chinezu, D.D. Roșca, Emil Giurgiuca – activează în deceniul al patrulea al secolului al XX-lea.

Oare această dezvoltare culturală prezice destrămarea României Mari în 1940, elitele culturale intuind evenimentele următoare? „Acest rezultat final fusese presimțit de elitele tinere

²⁹Raluca Petre, *Mitul obiectivității și felul cum privim presa interbelică prin prisma normelor prezentului*, în Aurelia Lăpușan (coord.), *Presa română interbelică între mitologizare și recuperare critică, Studii și cercetări de istorie a presei prezentate la Cel de-al IV-lea Congres național de istorie a presei Constanța, 2011*, Ovidius University Press, Constanța, 2011, p.116.

³⁰Victor V. Grecu, *Idealul unității naționale în presa românească*, Editura Dacia, Cluj- Napoca, 1996, p.171.

³¹*Ibidem*, p.172.

³²Gabriela Rusu- Păsărin, *Impactul presei culturale radiofonice sau despre comunicarea persuasivă a valorilor culturale în contextul globalizării*, în Gabriela Rusu- Păsărin, *Presalocală și regională în context european, Studii și cercetări de istorie a presei*, Editura „Independența Economică”, Pitești, 2010, p.182.

³³*Ibidem*, p.186.

³⁴Netea, Vasile, *Publicistică, III, Scrieri istorice: 1945-1976*, Ediție îngrijită de Fundația Culturală „ Vasile Netea”, președinte: Dimitrie Poptămaș, “Petru Maior” University Press, Tîrgu- Mureș, 2015, p.235, 236.

ale României care simțeau că „timpul le era măsurat“ și că erau deci obligate să creeze opere de valoare universală în scurtul interval de pace care le sta la dispoziție după 1919“.³⁵

Revista *Gând românesc* aduce, odată cu apariția ei, o „cu totul altă stare de spirit, evident mai stimulativă și mai dinamică, după căutări și eșecuri în lanț, care, din fericire, îi ambiționaseră și îi treziseră pe ardeleni din somnul modestiei.“³⁶ Își propune să îndrepte încercările literare spre același scop, care să se reflecte în ideile naționale și europene. Prin critica valorilor, pe care o dezvoltă Ion Chinezu, el se impune în noile generații, încrezător în forțele proprii.³⁷

Apărută în 1933, publicația era o revistă de cultură a Ardealului, discutând cultura, realizând astfel istoria. Era, pe de altă parte, o „eliberare de complexe“ deoarece românii din fostul Regat aveau un „complex de civilizație“ față de Ardeal.³⁸

Deși studiasse doi ani la Paris înainte de publicarea revistei, fondatorul nu se lasă acaparat de imaginile vieții de acolo, se pare că dorea să concureze cu Occidentul în ceea ce privește deschiderea culturală. Ca urmare, revista *Gând românesc* vine ca un impuls creator, desfășurând o paletă reflectoare a creațiilor literare actuale.³⁹

Tot așa precum corpul însetatului cere apă, structura intelectuală a lui Ion Chinezu cerea literatură. El însuși îi mărturisea lui G. Sbârcea în august 1940 în Cluj: „Sunt legat de un stâlp și acest stâlp e patima mea pentru literatură“⁴⁰ Astfel, ca urmare a pregătirii sistematice de care avusese parte creatorul ei, Chinezu va fi o prezență permanentă pe parcursul publicației, preocupat de studii, articole, eseuri, cronici literare, implicat trup și suflet în desfășurarea revistei. Dovadă e nenumărata corespondență cu colaboratorii săi, feed-back-ul pe care îl dădea acestora pe tonul cerut de implicarea fiecăruia și de creația corespunzătoare. Nu se sfia să folosească o tonalitate gravă sau familiară, după cum era nevoie. Lui Gib I. Mihăescu îi spune că va tăia vițelul cel gras când va primi o nuvelă de la el, deoarece aceasta se va deosebi de încercările celorlalți, numiți „indivizii aștia de redacție“, ale căror creații sunt slăbuțe.⁴¹

Modul de răspândire al revistei e fără precedent în secolul al XX-lea, deoarece Ion Chinezu se perinda prin sate cu căruța, pentru a-și distribui revista intelectualilor din zona rurală. E văzut astfel ca un „țăran“ cu un comportament de „autentic aristocrat“.⁴²

Vasile Fanache susține receptarea europeană a ideilor promovate de revistă, întrucât aduce noutăți în ceea ce privește perspectiva asupra trecutului, promovarea tinerelor talente care animă viața literară. Numele revistei este concludent, scopul noii literaturi fiind de a transforma „gândul românesc“ din epocă. Deși pornește din străfunduri ardeleni, literatura de aici își va croi loc spre cea europeană, dezvoltându-și simbolistica.⁴³

Aspecte din literatura maghiară ardeleană (1919-1929)

Anul 1930 adusesse în sfera națională o circulară care specifică faptul că nu este îngăduit să se jignească minoritățile naționale. Aceasta avea loc ca o consecință a cuprinsului anumitor

³⁵Matei Cazacu, *România interbelică, Interbellum Romania*, Noi Media Print, 2003, p.4.

³⁶Cornel Moraru, *Critică și cultură*, în *Ion Chinezu, Relief în posteritate, Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii eminentului cărturar (Târgu-Mureș, 4-5 iunie 1994)*, volum îngrijit de Melinte Șerban, Dimitrie Poptâmaș și Mihail Mircea, Fundația culturală „Vasile Netea“, Caiete mureșene-2, Târgu-Mureș, 1999, p.12

³⁷*Ibidem*, p.13

³⁸*Ibidem*, p.14.

³⁹Doina Graur, *Ion Chinezu- personalitate exemplară (Mărturii)* în *Ion Chinezu, Relief în posteritate*,...p.20.

⁴⁰*Ibidem*, p.42.

⁴¹*Ibidem*, p.43

⁴²*Ibidem*.

⁴³Ion Chinezu, *apud* Vasile Fanache, *Revista „Gând românesc“ și personalitatea criticului Ion Chinezu în IonChinezu, Relief în posteritate*,...pp.59,60.

manuale de istorie. În decembrie, la primul recensământ oficial se înregistrează 1.425.507 de persoane de naționalitate maghiară în România, iar după limba maternă 1.554.525. În aceeași lună apare revista *Erdélyi Fiatalok*, romanul lui Sándor Kacsó- *Pe linie moartă* (care prezintă dificultățile social- politice transilvănene din anii succesivi războiul mondial) și cartea lui Ion Chinezu.⁴⁴ Se pare că ultima lună din an s-a dovedit productivă pentru literatura maghiară.

Ion Chinezu a dat cea dintâi sintetizare a literaturii maghiare din România în primul ei deceniu, *Aspecte din literatura maghiară ardeleană (1919-1929)*, lucrare scoasă de Editura revistei „Societatea de mâine“, Cluj, 1930.⁴⁵ Datorită acestei lucrări și faptului că a fost un traducător autorizat din limba maghiară, se cuvine, pe drept cuvânt, să fie inclus într-o istorie a literaturii maghiare din România.⁴⁶ Chinezu și-a adunat majoritatea materialului pentru elaborarea cărții încă de pe vremea când era profesor la Târgu- Mureș. Vizitele pe care i le făcea scriitorului maghiar Molter Károly în acea perioadă, discuțiile cu acesta, cărțile pe care le împrumuta, toate aceste momente au dovedit un spirit curios, însă pus la punct cu operele scriitorilor maghiari și cu tendințele literare ale vremii.⁴⁷ După considerațiile lui Kuncz Aladár, această lucrare redă cu cea mai mare exactitate (așa cum nu se făcuse până atunci) literatura maghiară din Transilvania de după 1918.⁴⁸

Criticul literar Nicolae Balotă susține în *Scriitori maghiari din România 1920-1980* necesitatea liantului româno- maghiar : „ A dura o boltă sau o punte înseamnă, în dublul sens al cuvântului românesc, a construi și a dăinui în timp. Este nevoie de asemenea punți cuvântătoare între români și maghiari, frați pe același pământ. Numai astfel vom putea dura“. ⁴⁹ Românii „înfrățiți cu pământul Transilvaniei, înfrățiți cu natura, ca frunza și cu iarba codrului“ ⁵⁰ au înfiripat relații cu maghiarii, ca o consecință a conviețuirii. Ion Chinezu este, așadar, un susținător al literaturii maghiare, el însuși pătruns de suflul acesteia, contribuind la dezvoltarea ei „O colectivitate etnică nu poate să existe fără aportul intelectualității sale“. ⁵¹

După Mircea Popa, „o constantă de preț a scrisului științific transilvănean“ este aceea „de a sluji înfrățirii dintre români și maghiari, de a pune în evidență adevărul istoric și a combate teoriile autarhice, izolaționiste, exaltate“. ⁵² Asemenea lui Andrei Veress, cel care a elaborat *Bibliografia româno- ungară* și care a situat românii și maghiarii „mereu împreună pe diferite trepte ale devenirii lor istorice“, ⁵³ Ion Chinezu este elogiat de Liviu Rebreanu ca urmare a publicării cărții sale *Aspecte din literatura maghiară ardeleană (1919-1929)*, considerând că ungerii au în el un reprezentat ideal al criticii obiective, dar și istoric, comentator și judecător foarte documentat. ⁵⁴

BIBLIOGRAPHY

Bucur, Marin, *Istoriografia literară românească. De la origini până la G. Călinescu*, București, Editura Minerva, 1973

⁴⁴Lucian Nastasă, Levente Salat, *Maghiarii din România și etica minoritară (1920-1940)*, Centrul de resurse pentru diversitate etnoculturală, Cluj- Napoca, 2003, p.286.

⁴⁵ Gavril Scridon, *op.cit.*, p.9.

⁴⁶*Ibidem*, p. 171.

⁴⁷Beke György, *op. cit.*, p.40.

⁴⁸*Ibidem*.

⁴⁹ Nicolae Balotă, *Scriitori maghiari din România 1920-1980*, *apud Ibidem*, p.10.

⁵⁰Elie Bufta, *Transilvania și românismul*, 1943, p.10.

⁵¹Cseke Péter, *op.cit.*, p.11.

⁵²Mircea Popa, *Andrei Veress- un bibliograf maghiar, prieten al românilor*, Editura Realitatea Românească, Vulcan, 2006, p.6.

⁵³*Ibidem*.

⁵⁴Mircea Popa, *Figuri universitare clujene*, Editura „Grinta“, Cluj- Napoca, 2001, p.188.

- Buftea, Elie, *Transilvania și românismul*, 1943
- Cazacu, Matei, *România interbelică, Interbellum Romania*, Noi Media Print, 2003
- Ciobotea, Radu, *Reportajul interbelic românesc: senzaționalism, aventură și extremism politic*, Editura Polirom, 2006
- Cseke, Péter, *Valori ale presei maghiare din România (1919-2004)*, Editura Tritonic, București, 2015
- Dungaciu, Dan, *Elitainterbelică: Sociologia românească în context european-contribuții la o sociologie a sociologiei-*, Editura Mica Valahie, București, 2003
- Fülöp, Mária, *Județul Mureș în cărți, Maros Megye a Könyvekben, 1990-1999, Bibliografie-Bibliográfia*, Cu o prefață de Dimitrie Poptămaș, Biblioteca Județeană Mureș, Maros Megyei könyvtár, Târgu- Mureș, Marosvásárhely, 2002
- Greco, Victor V., *Idealul unității naționale în presa românească*, Editura Dacia, Cluj- Napoca, 1996
- György, Beke, *Fără interpret, Convorbiri cu 56 de scriitori despre relațiile româno- maghiare*, Editura Kriterion, București, 1972
- Ion Chinezu, *Relief în posteritate, Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii eminentului cărturar (Târgu- Mureș, 4-5 iunie 1994)*, volum îngrijit de Melinte Șerban, Dimitrie Poptămaș și Mihail Mircea, Fundația culturală „Vasile Netea“, Caiete mureșene-2, Târgu-Mureș, 1999
- Karady Victor, Török, Borbála Zsuzsanna (ed.), *Cultural Dimensions of Elite Formations in Transylvania(17770-1950)*, EDRC Foundation, Cluj- Napoca, 2008
- Lăpușan, Aurelia (coord.), *Presa română interbelică între mitologizare și recuperare critică, Studii și cercetări de istorie a presei prezentate la Cel de-al IV-lea Congres național de istorie a presei Constanța, 2011*, Ovidius University Press, Constanța, 2011
- Lehrer, Milton G., *Ardealul pământ românesc (Problema Ardealului văzută de un american)*, Ediție îngrijită de Edith Lehrer și Ion Pătroiu, Editura Vatra Românească, Cluj- Napoca, 1991
- Maxwel, Alexander (ed.), *The East- West discourse, Symbolic Geography and its Consequences*, Peter Lang AG, International Academic Publishers, Bern, Switzerland, 2011
- Mitu, Sorin, *Transilvania mea: istorii, mentalități, identități*, Editura Polirom, Iași, 2013
- Nastasă, Lucian, Salat, Levente, *Maghiarii din România și etica minoritară (1920-1940)*, Centrul de resurse pentru diversitate etnoculturală, Cluj- Napoca, 2003
- Netea, Vasile, *Publicistică, III, Scrieri istorice: 1945-1976*, Ediție îngrijită de Fundația Culturală „ Vasile Netea“, președinte: Dimitrie Poptămaș, “Petru Maior” University Press, Tîrgu- Mureș, 2015
- Popa, Mircea, *Andrei Veress- un bibliograf maghiar, prieten al românilor*, Editura Realitatea Românească, Vulcan, 2006
- Popa, Mircea, *Figuri universitare clujene*, Editura „Grinta“, Cluj- Napoca, 2001
- Ralea, Mihai, *Scrieri din trecut • În literatură*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1957
- Rusu- Pășărin, Gabriela, *Presalocală și regională în context european, Studii și cercetări de istorie a presei*, Editura „Independența Economică“, Pitești, 2010
- Scridon, Gavril, *Istoria literaturii maghiare din România 1918-1989*, Editura Promedia Plus, Cluj- Napoca
- Simuț, Ion, *Reabilitarea ficțiunii*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004
- Simuț, Ion, *Simptomele actualității literare*, Biblioteca Revistei Familia, Oradea, 2007

Solomon, Adrian (ed.), *Romanian body and soul*, The Romanian Cultural Foundation, Bucharest, 2003

Șerban, Melinte, *Cultura mureșeană în memoria cărților*, Editura Ardealul, Târgu- Mureș, 2006

Thiesse, Anne- Marie, *Crearea identităților naționale în Europa. Secolele XVIII- XX*, Editura Polirom, Iași, 2000

Transylvanus, *Le minoranze etniche della Transilvania*, Bucharest, 1940

Periodice

La Tribune des nations, Paris, nr.287, mai 1940

Articole

Elemér, Jancsó, *Cartea ungurească în Transilvania în ultimii 15 ani*, în „Pastor Tüz“, Cluj, 1933

Nemoianu, Virgil, *Romanian diagnosis*, în Adrian Solomon (ed.), *Romanian body and soul*, The Romanian Cultural Foundation, Bucharest, 2003

Neubauer, John, *Conflicts and cooperation between the Romanian, Hungarian and Saxon Literary Elites, 1850-1945* în *Cultural Dimensions of Elite Formations in Transylvania (17770-1950)*, edited by Victor Karady and Borbála Zsuzsanna Török, EDRC Foundation, Cluj-Napoca, 2008